

Nadaljujemo z objavo ustavne pobude, ki so jo na ustavno sodišče poslali člani študijskega krožka Moč preživetja za začetek postopka za presojo ustavnosti dveh t. i. vojnih zakonov, zakona o žrtvah vojnega nasilja in zakona o popravi krivic, s predlogom za razpis javne obravnave.

Materialne kršitve mednarodnega prava, ki jih je zagrešila komunistična stran – posebej človekovih pravic, ki jih zagotavljata vojno in mirnodobno pravo – v Sloveniji v času druge svetovne vojne, so bile brez posledic in doslej niso mogle biti obravnavane, ker prizadeti posamezniki oz. njihovi svojci niso imeli možnosti, da bi kršitve prava uveljavili v postopkih. Pravno utemeljitev zločinov, katerih posledice trpimo pobudniki, so predstavniki slovenskega tožilstva in policije opravili v policijski akciji Sprava, v kateri so preiskovali povojne pobo-

Hinje

ga heroja partijski politični policiji, Varnostno-obveščevalni službi.

Pravico do ubijanja civilistov, vojnih ujetnikov in soborcev so imeli že nižji organi. Mednje sodijo pripadniki partizanskih vojskarih enot (NOV – Narodnoosvobodilna vojska; NOV in POS – Narodnoosvobodilna vojska in partizanski odredi Slovenije), pripadniki partijske tajne politične policije in posebnih enot (VOS – Varnostno-obveščevalna služba od avgusta 1941 do februarja 1944; Odsek za notranje zadeve od marca 1944 do junija 1944; Ozna – Oddelek za zaščito ljudstva od junija 1944; VDV – Vojska državne varnosti od marca 1944; Prva slovenska divizija narodne obrambe v sestavi Kvoja - Korpus narodne obrambe Jugoslavije), političnih organizacij partizanskega gibanja (mednje sodijo predvsem lokalni, rajonski oz. okrajni, okrožni, pokrajinski in centralni slovenski vodstveni organi komunistične partije in Osvobodilne fronte), oblastni organi partizanskega gibanja.

Zgodovinske raziskave kažejo, da je partizansko gibanje ubijalo ci-

Ubijanje civilistov 2. del

je v Sloveniji. Ker ne vojni zločini ne zločini proti človečnosti ne zastarajo, še vedno obstaja zahteva po pregonu, čeprav je zaradi oddaljenosti dogodkov težko izvedljiva. Sorodniki pogrešanih in izginulih oseb še vedno zahtevajo pojasnitev njihove usode, kar velja tudi za nas, pobudnike.

Za partizansko pobijanje neoboroženih ljudi – pa naj gre za postopke proti civilistom, vojnim ujetnikom ali soborcem – je značilno, da dokazni postopek običajno ni bil korektno izpeljan in da obtoženci niso imeli možnosti, da bi se branili. Mnogi niti zasllišani niso bili. Izrek obsodbe je opravil partizanski politični tribunal (partijski organi in politična policija), nato pa je sledila usmrtitev. Le v primeru pobudnikov Marije Lambergar, Cecilije Arh in Florjane Potočnik smo odkrili arhivske vire, ki pričajo o po-

teku dogajanja pred ubojem, iz katerih pa se jasno vidi, da so bili obtoženi že vnaprej obsojeni na smrt.

Ko je zgodovinar Jože Dežman pisal o partizanskem pobijanju rojakov v partizanskem okrožju Jesenice, je besedilo dal naslov Ljudska sodba. Dejansko je šlo za dogajanje, ki bi mu v marsikaterem primeru v besednjaku Divjega zahoda rekli linč. Za usmrtitev niso bili potrebni dokazi, dovolj je bilo, da je skupina iz partizanskega gibanja odločila, da bodo nekoga usmrtili. Pritisk po ubijanju je bil tako hud, da je zgodovinar Marjan Linasi poudaril: “Tudi če se sliši še tako nenavadno, je vendar res, da so bili tisti primeri, ki so prišli pred tožilstvo in sodišče, dokaj korektno rešeni (velja tudi za ljudi z našega območja). /.../ Na drugi strani pa za množico preminulih, ki jih imamo na seznamu, ni-

mamo nobene ali skoraj nobene dokumentacije, da bi bili obravnavani celo samo v preiskovalnem postopku pred Ozno, kaj šele pred sodišči.”

6.000 ubitih civilistov

Da je bilo ubijanje civilistov, vojnih ujetnikov in soborcev sestavni del strategije KPS pri vstopu v dogajanje v 2. svetovni vojni, pa ne dokazujejo samo že omenjene zlorabe prava. Številni citati vodilnih komunistov kažejo, kako agresivno je komunistično vodstvo od podrejenih zahtevalo pobijanje neoboroženih ljudi. Na simbolni ravni kaže pomen umora v partijski strategiji že to, da je bil 22. junij, slovenski praznik upora v 2. Jugoslaviji, razglašen v spomin na komunistični napad na Slovenca Franca Žnidarsiča. Drugo tako priznanje terorističnemu delovanju je bila podelitev odlikovanja narodne-

viliste, vojne ujetnike in soborce po vsem slovenskem ozemlju, brž ko je dobilo priložnost za to.

Ker je bilo to dogajanje v sistemu ohranjanja in razvijanja revolucionarnih izročil skrito v največji tajnosti, šele v zadnjih letih znanost in številne civilne iniciative zbirajo podatke o številu pobitih.

Po ocenah, ki nam jih omogočajo te raziskave in predvsem podatki iz popisa žrtev druge svetovne vojne in revolucije med prebivalstvom območja Republike Slovenije, je bilo verjetno pobitih več kot 4.500 civilistov, več kot 600 vojnih ujetnikov samo iz vrst vaških straž in četnikov (nimamo še ocene, koliko med več kot 1.750 domobranci, ki so izgubili življenje med 2. svetovno vojno, je bilo pobitih po zajetju). Nepopolni so podatki o številu partizanov, ki so jih ubili sami partizani. Podatkovna

baza Inštituta za novejšo zgodovino priča o nekaj sto takih primerih, dve lokalni študiji pa nakazujeta možnost, da bi bilo takih primerov okoli desetina vseh partizanskih izgub med drugo svetovno vojno, torej tudi do dva tisoč. Tudi če ne upoštevamo verjetnih tez o mogočem najvišjem številu žrtev partizanskega nasilja, je zelo verjetno, da je partizansko gibanje med drugo svetovno vojno pobilo več kot 6.000 civilistov, vojnih ujetnikov in soborcev. To pa je več, kot je partizansko gibanje pobilo okupatorjev med drugo svetovno vojno.

Med pobitimi sorodniki pobudnikov gre za civiliste, kot partizan je bil ubit oče pobudnika Maksimilijana Šimenca, verjetno lahko kot partizana obravnavamo tudi Janeza Titana, kot partizanska dezerterja sta bila ubita oče Marije Logar in očim Cecilije Arh.

Povojne posledice

Po predvajanju dokumentarne oddaje Zamolčani – moč preživetja avtorja Jožeta Možine, v kateri so bile predstavljene naše usode in ki je v slovenskem prostoru izredno odmevala, je na sestanek študijskega krožka Moč preživetja prišel tudi Janez Stanovnik, predsednik Zveze združenj borcev in udeležencev NOB. Po ustni predstavitvi in predložitvi dokumentov je v korespondenci s člani krožka in tudi javno izrazil prepričanje, da je šlo v teh primerih za kršenje tedaj veljavnih pravnih norm.

Iz navedenih opisov zgodovinskih dejstev izhaja, da smo pobudniki najožji sorodniki oseb, ki so bile žrte vojnega nasilja, katerim Ustava RS v 3. odstavku 50. člena zagotavlja posebno varstvo v skladu z zakonom.

KPS je v skladu s politiko Komunistične partije Jugoslavije vzpostavila sistem ohranjanja in razvijanja revolucionarnih izročil, na podlagi katerega so s številnimi ukrepi skušali uveljaviti partijsko določeno interpretacijo zgodovine. Ta ni zajemala samo simbolnih ukrepov in lažiranja pisanja in učenja zgodovine, ampak je neposredno prizadela predvsem sorodnike žrtev partijskega terorja. Vsi pobudniki smo zaradi nasilne smrti svojcev, ki predstavljajo najbolj grobo obliko vojnega na-

silja, pretrpeli hude posledice tako v času njihove smrti kot tudi v povojnem času. Kot otrokom nam je bila nasilno odvzeta možnost in pravica živeti v skupnosti s svojimi starši. Ob izgubi staršev smo doživeli hudo trpljenje in težke duševne bolečine, ki so se nadaljevale tudi v povojnem času in so še vedno v nas. Tako ali drugače je bil vsak od nas prizadet v povojnem času. Prav tako kot mi so bili prizadeti tisoči naših vrstnikov. Da bi ponazorili obseg krivic, ilustriram vsako oškodovanost z nekaj primeri.

Žalovanjska motnja

1) Nepokopani starši in žalovanjska motnja. V še posebej veliki meri je navzoča pri tistih pobudnikih, ki nam še vedno ni uspelo najti groba staršev in na ta način vzpostaviti normalnega pietetnega odnosa do mrtvih staršev v smislu pravice spomina na mrtve.

Svojci si niti nismo upali iskati posmrtnih ostankov svojih ubitih. Na kakšne težave so naleteli tisti, ki so to poskusili, priča primer pobudnika Maksimilijana Šimenca pri prekopu očeta leta 1973. Zato ni čudno, da smo nekateri pobudniki šele po osamosvojitvi Slovenije prekopali svoje starše. Storili so praviloma storili vse, da bi kraje, kjer so zagrebli oz. pustili ležati posmrtno ostanke svojih žrtev, prikrili svojcem. Zato je bila večina iskanja zamolčanih grobov neuspešna.

Bolečina, da svojih najbližjih nimaš pokopanih v skladu z običaji in vero, je ena travmatskih stisk, ki s starostjo narašča. To nam pričajo boleče izkušnje pobudnikov. Zna-

čilna je izjava pobudnice Marije Logar: "B'l si star, b'l te bremeni, k'j'h nimaš tam, kjer bi mogl' bit'." Od ubitih staršev pobudnikov sta nepokopana starša Elizabete Dolenc, oče Viktorja Velikonje, mati Cecilije Arh, oče Nade Pitz, stari oče Florjane Potočnik. Sedem staršev in še dva najbližja sorodnika.

Našeti pobudniki še vedno ne vemo za kraj, kjer ležijo posmrtni ostanke svojcev. Zato svojcev ne moremo pokopati in jim s tem zagotoviti njihovo pravico do osebnega dostojanstva, zlasti pravico do groba, in osebne pravice (pietetnega odnosa do svojcev kot dela pravic zasebnosti in osebnostnih pravic), ki jih zagotavlja 34. in 35. člen ustave RS. Glede na dejstvo, da so posmrtni ostanke naših svojcev na neznanih in s tem na neoznačenih krajih, ki niso grobovi, je njihova človekova pravica do osebnega dostojanstva, ki bi jo morali uživati tudi kot pokojniki, še naprej kršena. Tragično je, da si moramo pomagati tako, da postavljamo nepokopanim staršem simbolične grobove, kot sta storila pobudnika Elizabeta Dolenc in Viktor Velikonja.

Materialna oškodovanost

2) Materialna oškodovanost. Uboju je običajno sledila še zaplenba premične imovine. Tako so partizani in njihovi sodelavci povsem spraznili hiše staršev pobudnikov Marije Logar in Justa Ivanoviča. Po vojni so zaplenili še nepremično premoženje staršem in stari staršem pobudnikov Elizabete Dolenc, Nade Pitz in Florjane Potočnik.

Najhujša materialna izguba je bi-

la seveda izguba skrbnikov. Zaradi partijske obsodbe ubitih nismo imeli pravice do državnih pomoči.

3) Poslabšan socialni položaj. Zaradi politike partijskega razizma so se pobudniki v partijskem kastnem sistemu znašli na zaničevanem dnu. Če upoštevamo, da so bili npr. Šolarjevi, Titanovi, Klemenčevi, Zavasnikovi pred vojno pripadniki meščanskega stanu, po vojni pa so se znašli v partijsko diskriminirani in zatirani kategoriji "notranjih sovražnikov", to pomeni hudo izgubo družbenega statusa.

4) Kratene pravice do šolanja in službenega napredovanja. Pobudniki v 2. Jugoslaviji nismo imeli enakopravnih možnosti za šolanje (nismo dobili štipendij), zaposlitev in službeno napredovanje.

5) Brezupen boj za pravico, za človekovo dostojanstvo in čast. Pobudniki smo bili zaznamovani ves povojni čas, saj sta bila omalovaževana naša čast in dobro družinsko ime. V sistemu ohranjanja in razvijanja revolucionarnih izročil, ki je temeljil prav na odrekanju naših pravic, da bi starše pokopali, jim vrnili dobro ime in dosegli povrnitev prizadejane škode, ni bilo mogoče prebiti sistemskih blokad, ki so jih vzdrževali politika, sodstvo in represivni organi. Tako lahko na primerih pobudnikov Maksimilijana Šimenca ml., Magdalene Andoljšek, Marjana Šolarja in Florjane Potočnik vidimo, kako je bil in je še obsojen na neuspeh boj vdov, sinov in hčera ter celo vnukinje za čast in pravico. Posebej nazorno vidimo, kako je partijska elita prikrivala zločin, v primeru mnogih neuspešnih poskusov iskanje resnice o smrti očeta v primeru pobudnice Nade Pitz.

6) Žalitve in zasramovanja. Pobudniki smo tako ali drugače doživeli žalitve in zasramovanja zaradi usode naših najbližjih. Tako smo bili izpostavljeni in tudi fizično napadeni v primeru pobudnice Nade Pitz.

Pobudniki bi z ugotovitvijo neskladnosti ZPK in ZZZV z ustavo osebno dosegli konkretne materialne in nematerialne pravne koristi in pravice, katerih opis sledi v nadaljevanju.

Konec prihodnjic